

УДК 327

Демчук Іван,

студент Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки,

Луцьк, Україна;

panasonic2022@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-5667-8019>

ПРОБЛЕМИ УКРАЇНСЬКИХ МІГРАНТІВ У ЧЕХІЇ

Ця проблема є вкрай важливою та актуальною, тому що вона стосується не лише українських мігрантів у Чехії, а й в інших країнах Європейського Союзу, у котрих закони щодо мігрантів подібні один до одного. Виконання цих законів країною стосуються кожного українського «заробітчанина», іноді в сторону самого мігранта, а іноді (й навіть часто) – не на користь останнього. Надалі матеріали статті матимуть ознайомлювальний характер, спираючись на факти.

Ні для кого не є великою таємницею сучасний стан міграційної ситуації в державі в цілому. По-перше – це закриття кордонів через усесвітню поширеність вірусу COVID-19, по-друге – скорочення перетину кордону з Україною та Європейським Союзом. Тому чисельність наших емігрантів значно зменшилася. Той, хто хотів залишитися по ту сторону, залишився та вдало працює надалі. А хто мав бажання виконувати президентські вимоги щодо запобігання розповсюдженню інфекції, перебуває на карантині в Україні. Показники росту робітників у Чехії [1, с. 212] у зв'язку з ускладненням перетину кордону з Україною зменшилися, а це означає що ситуація з потоком робочої стала більш контрольованою й прогнозованою. Під час карантину громадянам України вже не можна виїхати за кордон за біометричним паспортом, це заборонено. Залишається офіційно отримувати запрошення, зробити візу до в'їзду в Шенген.

Перебуваючи в Чехії саме зараз, саме в цей час українець, який залишився на одній роботі та в одного працедавця, фактично стає його заручником. За місцевими законами, під час пандемії, якщо робітник покине місце роботи та приймає рішення повернутися в Україну, то він автоматично може отримати штамп про депортацію. Він може бути затриманий на обсерваційний термін, або повинен відсидіти на домашньому карантині два тижні. Я вважаю, що український робітник перебуває в дуже вузьких рамках. Він не має можливості змінити робоче місце, перебуваючи в Чехії, оскільки в разі відмови від старого місця роботи або заміни на інше йому можуть відмовити. Адже, за законом, він повинен був повернутися додому під час законного на те часу, міграційного коридору, коли були відкриті кордони.

Ключові слова: біженці, українські громадяни, заробітчани, мігранти, Чеська Республіка, етнічна група.

1. ВСТУП

Постановка проблеми. «Запровадження в Чехії надзвичайної ситуації у зв'язку з пандемією, звичайно ж, позначилося на сфері зайнятості, причому найбільше ці заходи стосуються саме тих сфер економіки, де традиційно працювало найбільше громадян України – машинобудівної галузі та сфери послуг», – констатує посол України в ЧР Євген Перебийніс [2].

Він сам і дипломати Посольства протягом майже двох тижнів керували відправкою співвітчизників додому. До 28 березня з Чехії евакуйовано понад п'ять тисяч громадян України повітряним і наземним шляхом: організований спільно з посольством України в Польщі потяг «Прага–Перемишль–Львів/Київ», 19 спецрейсів авіакомпанії SkyUp із Праги до Києва та Львова. А потім – ще низку перевезень приватними автобусними компаніями. Усе це дало змогу повернутися додому близько десяти тисячам громадян України. А з урахуванням того, що люди виїжджали також приватним автотранспортом, Євген Перебийніс не виключає, що реальна цифра тих українців, які залишили Чеську Республіку, може бути набагато більшою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. При цьому лише близько 10 % від загальної кількості українських громадян, котрі організовано повернулися додому в перші дні, становили туристи. Основною ж частиною евакуйованих були саме трудові мігранти.

«Причиною цього стали не лише паніка в перші дні запровадження карантину, а й усвідомлення значною кількістю громадян того, що найближчим часом розраховувати на таку саму позитивну динаміку на ринку праці закордоном, очевидно, не варто», – пояснює Євген Перебийніс.

І справді, у ситуації, що склалася, уряд уже заборонив наймати з-за кордону нових працівників. (А ще в жовтні минулого року той самий уряд схвалив можливість видавати 1500 робочих віз для українців, які б могли працювати в сільському та лісовому господарстві, у харчовій галузі). Це означає,

що після завершення надзвичайної ситуації ще деякий час українські робітники не зможуть офіційно працевлаштуватися в Чехії, оскільки триватиме процес оформлення дозвільних документів. Він, до речі, і до того не був позбавлений бюрократії. Процедура отримання легальної трудової візи для роботи в Чехії громадянами України є однією з найскладніших і найтриваліших у ЄС, попри те, що чеська економіка насправді гостро потребує українських робочих рук.

Мета статті. Складність процедури змушує багатьох потенційних працівників шукати обхідні шляхи, зокрема в'їжджати в країну за так званими «польськими» робочими візами. Формально вони перебувають у Шенгенській зоні [3] легально, але чеське законодавство при цьому порушують. За даними поліції ЧР, кількість українців-нелегалів, у тому числі тих, у кого закінчилася віза, становила на початок року 1456 осіб. До речі, це найбільша чисельність серед інших іноземців.

Саме ця категорія людей в умовах епідемії коронавірусу опинились у надзвичайно загрозливій ситуації, фактично – у пастці. У багатьох не було навіть нормальної медичної страховки. Роботодавці можуть маніпулювати такими співробітниками, інколи просто експлуатувати або викинути з гуртожитку, використовуючи їхню фактичну безправність.

2. РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Утім, більшість наших людей працюють цілком легально. Це, за офіційними оцінками, 121 тис. [4] (Україна посідає перше місце в рейтингу третіх країн – постачальників робочої сили в ЧР). Комусь із них пощастило, комусь – навпаки.

Потерпають насамперед ті, котрі зайняті у сфері послуг, зокрема в ресторанному бізнесі.

Водночас затребуваними в Чеській Республіці навіть у часи кризи залишаються працівники у сфері будівництва, охорони здоров'я, логістики, сільського господарства.

Як і в багатьох інших країнах ЄС, сільське господарство Чехії постраждало від карантинних обмежень найбільше. І саме через масовий виїзд сезонних працівників-українців. Посол Перебийніс демонструє місцеву пресу із заголовками: «Немає кому зібрати врожай шпинату. Усі українці поїхали додому», «Цього року сезону огірків не буде: немає українців, які їх посадять» тощо.

Чи не найкраща ситуація склалася для лікарів, дефіцит яких (до 3000 фахівців) Чехія відчуває вже давно (свої поїхали до сусідньої Німеччини), а наразі потреба в медиках тим більше підвищена. Ще до кризи в лікарнях у регіонах траплялися випадки, коли українських лікарів, користуючись лазівкою в законі, брали на роботу без додаткових іспитів. Щоправда, Лікарська палата боролася з такою практикою, адже за законом усі лікарі з третіх країн повинні проходити так звану апробацію. Утім, на початку квітня цього року перед загрозою коронавірусу нижня палата парламенту ЧР подала на затвердження сенату пропозицію, що лікарі-громадяни країн, які не входять до Європейського Союзу, зможуть працевлаштуватися в чеські лікарні без складання апробаційних тестів. Але не назавжди: вони можуть працювати за таких умов на час надзвичайної ситуації й три місяці після зняття режиму надзвичайного стану. А потім – усе та ж апробація [5].

Отже, деякі підприємства та фірми сьогодні, після від'їзду значної кількості українських заробітчан, відчувають нестачу робочої сили, тоді як інші своїх звільняють. Як розповів Укрінформу уповноважений представник УСПІ у Чехії Георгій Ніколаєв [6], тут усе залежить від типу підприємства, на якому людина працює, від форми оформлення стосунків. Також відіграє свою роль і те, працює заробітчанин через посередника чи на підставі прямих контрактів. У випадку, якщо український трудовий мігрант є безпосередньо працівником чеського підприємства, на нього поширюються всі правила конкретного підприємства, уключаючи компенсації. В іншому випадку – нічого не гарантовано. Робітники, які наразі залишилися без роботи, звертаються до УСПІ, до Посольства України за допомогою. Ті намагаються їм допомогти, як можуть, зокрема й знайти роботу на інших посадах.

«В Україні наразі є можливість переламати багаторічну негативну тенденцію вивезення українських трудових ресурсів і спробувати залучити цих людей, які повернулися й які ще, очевидно, повертатимуться, які мають енергію і неоціненний досвід роботи в умовах ЄС, до розбудови Української держави. Можливо, в цій кризі ми повинні побачити шанс. Треба тільки правильно ним скористатися», – відзначає дипломат Перебийніс.

Чеська влада завжди, від самого початку міграційної кризи, виступала проти ідеї централізованого розподілу біженців із країн Євросоюзу. Якщо такий розподіл у Берліні називають «справедливим», то в Празі – не інакше як «примусовим» і, відповідно, саботують цей процес, як можуть.

До сьогодні Чеська Республіка прийняла 12 (!) мігрантів із 1600, які визначені їй за квотою Євросоюзу. Це при тому, що африканців і представників арабського світу серед біженців можливих і тих, які ними не стали, – не більше кількох десятків.

Донедавна міністр внутрішніх справ Мілан Хованець узагалі заявив, що ніяких таких мігрантів Чеська Республіка приймати більше не має наміру.

Думка ця – популярний тренд чеської політики. Її ж (думку про «не приймати більше») періодично озвучує й прем'єр-міністр країни Андрій Бабиш [7]. Учергове він проголосив це наприкінці серпня, вирушаючи з візитом до Італії та Мальти.

Сказав він приблизно таке: «Чехія не прийме більше жодного біженця, який переправляється в Євросоюз через Середземне море, оскільки приймає людей з України».

Чому Бабиш сказав це «приблизно»? Та тому що в чеських виданнях немає такої цитати. Чеські медіа почули від свого прем'єра те, що він сказав, що Республіка не прийме більше жодного мігранта з регіонів Близького Сходу та Північної Африки. Тезу про «людей з України» поширили ЗМІ, орієнтовані (як не дивно) на російськомовну аудиторію. До речі, потрібно сказати, що цю, «російськомовну» версію одразу ж підхопили наші рідні українські видання.

Утім, не будемо стверджувати, що чеський прем'єр не міг такого сказати. Цілком собі міг. І якщо й сказав про це Андрій Бабиш, то на ексклюзивність такої вигадки претендувати він не може: до нього цю саму думку обіграли поляки, які в міграційних суперечках із Брюсселем уже послалися на «мільйон українців». Біженці ці українці чи власники таких потрібних робочих рук – це інше питання, яке жодним чином не заважає владі Чехії використовувати польський креатив.

Кількість українців у 10,5-мільйонній Чехії майже вдесятеро менша, ніж у 38-мільйонній Польщі.

У відповідь на запит, спрямований у МВС країни, Укрінформу повідомили, що станом на 30 червня 2018 р. на території Чеської Республіки 84 314 громадян України проживали постійно й 38 449 – тимчасово. Із них на підставі візи на термін понад 90 днів з метою сезонного працевлаштування – 319, ще 18 548 – на підставі довгострокового виду на проживання (картки працівника).

Нарівні зі словаками українці становлять найчисельнішу етнічну групу з близько півмільйона іноземців, які легально живуть у країні. При цьому «небажаними гостями» їх назвати навряд чи можливо. Українські руки – нарозхват у країні, де катастрофічно не вистачає власної робочої сили.

У Чехії найнижчий по ЄС рівень безробіття (близько 3 %) і найбільший дефіцит кадрів (понад 300 тис. вакансій), згідно з підрахунками Міністерства праці та соціальних справ ЧР. За даними агентства Eurostat, у Чеській Республіці, як і раніше, найвища кількість вакантних місць, порівняно з іншими країнами-членами ЄС.

Українці працюють у найрізноманітніших сферах. Найбільше їх серед лікарів та молодшого медичного персоналу, на будівництві й підприємствах, серед братії водіїв. Роботодавці ними задоволені, скаржаться лише на складнощі та зволікання в процесі прийому на роботу. При цьому в країні діє програма «Режим Україна», покликана його, процес, спростити. За два роки за цією програмою працевлаштовано понад 13 тис. співробітників, у лютому цього року уряд підвищив кількість прийому заявок до 20 тис. Але Економічна палата має намір вимагати підвищення й цієї квоти.

Проблемою є те, що чимало українців приїжджають у Чеську Республіку з польськими робочими візами та автоматично потрапляють у категорію нелегалів. Минулого року таких випадків порушення режиму перебування зафіксовано 2,5 тис., українці тут займають печальне перше місце. Часто, хоча далеко не завжди, ці люди навіть не знають, що порушують закон. Несумлінні агенти вводять довірливих людей в оману, запевняючи, що віза ЄС дає можливість працювати в будь-якій країні співдружності. Одне слово, тим, хто збирається поїхати на заробітки закордон, не зайвим буде уважно вивчити закони Євросоюзу та особливо майбутньої країни перебування: такі знання ніколи не завадять. До того ж, із вересня по грудень цього року за рішенням Міністерства праці за участю Державної інспекції охорони праці та поліції, на підприємствах Чехії запроваджують позапланові перевірки в рамках боротьби з нелегальним працевлаштуванням.

Тими українцями, хто працює легально, задоволені не лише роботодавці, а й держава [8]. За даними все тієї ж Економічної палати, завдяки одним лише нашим співвітчизникам у рамках «Режиму Україна», до чеської держскарбниці щорічно надходить понад 2 млрд крон (78,5 млн євро) у вигляді податків і відрахувань.

Абсолютно не важливо, що українці добре адаптуються, швидко опановують чеську й, до того ж, є носіями християнської релігії. Сказати, що наших співвітчизників повально люблять у середовищі корінного населення, було б перебільшенням. Але вони не викликають відторгнення в корінних чехів, які з помітним упередженням ставляться до всіх інших «інших», які від них відрізняються.

Хоча, є все-таки винятки. У Чехії проживає найбільша у світі діаспора... в'єтнамців – 60 тис. Подейкують, що нелегально тут перебувають ще стільки ж. У країні підрастає вже третє покоління тих, хто приїхав до Чехословаччини в 1950- і 1970-х рр. В'єтнамці органічно вплелися в життя країни й зайняли цілі суспільні ніші. Так, наприклад, пункти обміну валют, манікюрні салони та невеликі магазинчики, які торгують усім і вся («Вечорки») – це майже винятково прерогатива в'єтнамців. Вони нормально вживаються в суспільстві, чудово розмовляють чеською й проблем майже не створюють. Вихідці з В'єтнаму здебільшого буддисти і через світоглядні позиції нікому не нав'язують свої культурно-поведінкові традиції.

На відміну, наприклад, від мусульман, які активно привносять свої правила у співтовариство, яке їх приймає, прояви їх активності можна спостерігати у багатьох країнах Європи. Але не в Чехії. Чехія – швидше виняток із цього явища. Тут дійсно побоюються радикальних представників цієї релігії та при цьому воліють кивати головою в бік сусідів: дивіться, мовляв, що там робиться – теракти й усілякі неподобства, жінок ображають та ігнорують будь-які закони. Метод переконання, до речі, – дуже дохідливий, особливо якщо врахувати, що середній чех уважно дивиться не лише місцеві, але і європейські новини. Ось і беруть цю тезу на озброєння ключові чеські політики.

«Я не раз говорив, що це боротьба за збереження нашої європейської цивілізації й культури. Ми не хочемо жити в Африці чи на Близькому Сході. Ми повинні боротися за наші цінності!», – заявив Бабиш після заворушень, викликаних вбивством німця біженцями у німецькому Хемніці. Це місто, до речі, розміщене зовсім поруч із німецько-чеським кордоном.

Для того, щоб захистити себе від навали та загрози «ісламізації», чеське керівництво готове «відкуповуватися». Виділяти гроші на те, щоб покращувати життя в країнах-постачальниках мігрантів, а також полегшити міграційний тягар для тих країн, які більшою мірою, ніж Чеська Республіка, змушені займатися біженцями.

«Нам необхідна угода з державами Північної Африки для боротьби з контрабандою людей, а також «план Маршалла» для Африки. Прага візьме в цьому участь», – пообіцяв Бабиш минулого тижня після переговорів у Берліні з канцлером ФРН Ангелою Меркель.

Він нагадав, що з 2015 р. Чехія надала вже 100 млн євро на допомогу країнам, які беруть участь у розв'язанні проблеми міграції, що в чеських лікарнях лікуються, серед іншого, і сирійські діти, що чеські фахівці надають допомогу на місцях. Бабиш запевнив Меркель, що Прага «солідарна» [9]. Водночас він висловився проти продовження практики прийому мігрантів – це, на його переконання, посилатиме неправильний сигнал контрабандистам про можливість продовжувати брудний бізнес на торгівлі людьми. Обидві сторони залишилися при своїй думці. Імовіріше, не варто очікувати більшого й від наміченого на цьому тижні візиту Меркель до президента ЧР Мілоша Земана.

Дані опитування Центру вивчення громадської думки Чехії свідчать, що 69 % чехів схильні бачити корінь більшості проблем у «приїжджих» [10]. Виходячи з таких суспільних настроїв, керівники цієї порівняно невеликої європейської країни залишаються непохитними в питаннях міграції.

3. ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Тиждень тому на засіданні вищого керівництва в Празькому граді, присвяченому питанням зовнішньої політики, укотре зафіксовано неприйняття «недобровільних квот» на перерозподіл мігрантів у рамках Європейського Союзу. Президент, прем'єр, голова Палати депутатів і міністри закордонних справ та оборони в спільній заяві урочисто пообіцяли невтомно добиватися змін у правилах Загальної європейської системи надання притулку, які повинні забезпечити захист усім нужденним, але водночас поставити надійний заслін для проникнення в Європу нелегалів.

«Я пішов у політику головне для того, щоб піклуватися про чеських громадян», – заявив днями в одному з інтерв'ю мільярдер Андрій Бабиш. І дійсно, не сирійці ж голосуватимуть за нього на виборах...

Щодо українців, то вони дійсно вигідно відрізняються від «середземноморських» шукачів європейського раю. Українські мігранти – економічні мігранти, у «біженці» їх записувати неправильно.

Утім, для нашої країни це навряд чи може бути підставою для гордошів. На рівні політичного керівництва України вже прозвучало гірке зізнання: виїжджають із країни працездатні, виїжджає молодь, а з нею – мізки нації та її перспективи. Ці люди їдуть шукати кращої долі на чужині тільки тому, що не можуть реалізувати себе у своїй країні, не можуть забезпечити добробут для своїх сімей і гідне майбутнє для підростаючого покоління. Зрозуміло, що усвідомлення цієї проблеми українським урядом ще не означає негайного її розв'язання. Але вже сам факт усвідомлення хвороби – це перший крок до одужання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Лажнік В. Й. Геодемографічні й етнополітичні процеси в країнах регіону (Центрально-Східна Європа)
2. Сайт Укрінформ. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3046192-evgen-perebijnis-posol-ukraini-v-ceskij-respublici.html>
3. Країнознавча характеристика Чеської Республіки: кол. моногр./В. Й. Лажнік, І. П. Мандрик, В. О. Патійчук; за наук. ред. В. Й. Лажніка. Луцьк: Вежа-Друк, 2015. С. 113.
4. Динамика численности населения. *Население Чехии*. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.
5. *Vyvoj obyvatelstva Ceske republiky 2013*. URL: <https://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130069-14>
6. Український Союз промисловців і підприємств. URL: <https://uspp.ua/>
7. Сайт Укрінформ – Бабиш обвинил Союз во вмешательстве дела Чехии. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/3049986-babis-obvinil-evrosouz-vo-vmeshatelstve-v-dela-kehii.html>
8. Сайт Укрінформ – Кожен п'ятий працівник у Чехії є українцем. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2858979-kozen-patij-pracivnik-u-kehii-e-ukraincem.html>
9. Сайт Европейская правда – Меркель и Бабиш не смогли преодолеть разногласия по миграции. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2018/09/6/7086532/>
10. Сайт Ліга Бізнес – В Чехии растет интерес к рабочим из Украины. URL: <https://biz.liga.net/all/all/novosti/v-kehii-rastet-interes-k-rabochim-iz-ukrainy>

Матеріал надійшов до редакції 18.12.2019 р.

PROBLEMS OF UKRAINIAN MIGRANTS IN THE CZECH REPUBLIC

The urgency of this problem is extremely important, because it affects not only Ukrainian migrants in the Czech Republic, but also in other countries of the European Union where the laws on migrants are similar to each other. The implementation of these laws by the country affects every Ukrainian «worker», sometimes in the direction of the migrant himself, but sometimes even always, not in favor of the latter. In the future, the materials of the article will be of an introductory nature, based on the facts, the so-called reverse side of the coin.

The current state of the migration situation in the country as a whole is no big secret. The first is the closure of borders due to the global prevalence of the COVID-19 virus. Secondly, reducing the border crossing with Ukraine and the European Union. Therefore, the number of our emigrants has decreased significantly. Those who wanted to stay on the other side stayed, and continue to work successfully. And those who wanted to comply with the president's requirements to prevent the spread of the infection are in quarantine in Ukraine. The growth rates of workers in the Czech Republic [1, p. 212] have decreased due to the difficulty of crossing the border with Ukraine, which means that the situation with the flow of labor has become more controlled and predictable. During quarantine, citizens of Ukraine can no longer go abroad with a biometric passport – a ban. It remains to receive an official invitation, apply for a visa to enter Schengen.

While in the Czech Republic right now, it is at this time that a Ukrainian who has remained at the same job and one employer actually becomes his hostage. Under local law, during a pandemic, if a worker leaves his or her place of work and decides to return to Ukraine, he or she can automatically receive a deportation stamp. He may be detained for an observation period, or he must be placed under house quarantine for two weeks. I believe that the Ukrainian worker is within a very narrow framework. He does not have the opportunity to change jobs while in the Czech Republic. Because if you give up the old place of work when replacing it with another, he may be denied. Because by law he had to return home during the legal migration corridor at the time, when the borders were open.

Key words: refugees; Ukrainian citizens; workers; migrants; Czech Republic; ethnic group.

REFERENCES

1. Lazhnik, V. J. Geodemographic and ethnopolitical processes in the countries of the region (Central and Eastern Europe).
2. Ukrinform website. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-world/3046192-evgen-perebijnis-posol-ukraini-v-ceskij-respublici.html>
3. Local lore characteristics of the Czech Republic: col. monograph/В. Й. Лажнік, І. П. Мандрік, В. О. Патіччук; for science. ed. V. J. Liar. Lutsk: Vezha-Druk, 2015. P. 113.
4. Population dynamics. *Population of the Czech Republic*. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/>.
5. Vyoj obyvateľstva Ceske republiky 2013. URL: <https://www.czso.cz/csu/2014edicniplan.nsf/p/130069-14>
6. Ukrainian Union of Industrialists and Enterprises. URL: <https://uspp.ua/>
7. Ukriform website – Babiš accused the Union of interfering in the Czech case. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-world/3049986-babis-obvinil-evrosouz-vo-vmesatelstve-v-dela-cehii.html>
8. Ukrinform website – Every fifth employee in the Czech Republic is Ukrainian. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-diaspora/2858979-kozen-patij-pracivnik-u-cehii-e-ukraincem.html>
9. European Truth website – Merkel and Babish could not overcome differences on migration. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/rus/news/2018/09/6/7086532/>
10. Website League Business – In the Czech Republic, growing interest in workers from Ukraine. URL: <https://biz.liga.net/all/all/novosti/v-chehii-rastet-interes-k-rabochim-iz-ukrainy>

УДК 321.01:81:172.4 (477)

Дяченко Ольга,

кандидат політичних наук, доцент кафедри політології,
Одеський національний університет імені І. І. Мечникова;
odyachenko10@gmail.com
ORCID 0000-0002-0800-866X

ПОСИЛЕННЯ МОВИ ВОРОЖНЕЧІ ЯК НАСЛІДОК ВІДХОДУ ПОЛЬЩІ ВІД ЛІБЕРАЛЬНО-ДЕМОКРАТИЧНОГО КУРСУ

У статті вивчаються процеси посилення мови ворожнечі в Польщі. Інтенсифікація мови ворожнечі пов'язано з порушенням у цій країні впродовж останніх років ліберально-демократичного консенсусу. Аргументовано, що нинішнє наростання мови ворожнечі спричинене політичним курсом керівної партії PiS. Підкреслено, що сильного тиску в Польщі зазнають ті соціальні групи, моделі поведінки, інтереси, цінності яких суперечать традиційним цінностям польської нації. Відзначено, що діяльність державних інституцій Польщі в багатьох питаннях не відповідає міжнародним зобов'язанням у частині запобігання та протидії інтолерантності. Законодавство Польщі, яке унормовує питання мови ворожнечі, схарактеризовано як невідповідне повною мірою міжнародним актам. Основним наслідком інтенсифікації мови ворожнечі в Польщі названо зниження впродовж останніх років якості демократії, розбудову моделі неліберальної демократії. Телебачення, соціальні мережі та сфера приватного спілкування названі основними майданчиками для розгортання дискурсу ворожнечі в Польщі. Підкреслено, що мова ворожнечі чітко виражена в діяльності державних високопосадовців Польщі (насамперед – членів партії PiS). У статті акцентовано, що інтолерантна щодо окремих питань риторика уряду сприяла активізації відповідних настроїв і в польському суспільстві. Підкреслено складність визначення істинного масштабу проблеми мови ворожнечі в Польщі, бо постраждали часто з різних причин не звертаються за захистом своїх прав до правоохоронних органів, правозахисних неурядових організацій, ліберально-демократичних медіа і под. У статті відзначено, що в останні роки в Польщі знизилась інтенсивність мови ворожнечі щодо євреїв і ромів, однак вона зростає щодо мусульман, біженців із Північної Африки та Близького Сходу, представників сексуальних меншин, феміністок. Констатовано наявність проблеми мови ворожнечі щодо українців. Відзначено, що мова ворожнечі розгортається також і щодо ліберально-демократичних інститутів, які стають на захист уразливих соціальних груп, щодо котрих проявляється мова ворожнечі (омбудсмен, правозахисні неурядові організації та ін.).

Ключові слова: мова ворожнечі, Польща, партія PiS, неліберальна демократія.